DOMSTOLENS DOM (Femte Afdeling)

29. april 2004 *

I sag C-102/02,

angående en anmodning, som Verwaltungsgericht Stuttgart (Tyskland) i medfør af artikel 234 EF har indgivet til Domstolen for i den for nævnte ret verserende sag,

Ingeborg Beuttenmüller

mod

Land Baden-Württemberg,

at opnå en præjudiciel afgørelse vedrørende fortolkningen af Rådets direktiv 89/48/EØF af 21. december 1988 om indførelse af en generel ordning for gensidig anerkendelse af eksamensbeviser for erhvervskompetencegivende videregående uddannelser af mindst tre års varighed (EFT 1989 L 19, s. 16) og Rådets direktiv 92/51/EØF af 18. juni 1992 om anden generelle ordning for anerkendelse af erhvervsuddannelser til supplering af direktiv 89/48 (EFT L 209, s. 25),

* Processprog: tysk.

har

DOMSTOLEN (Femte Afdeling),

sammensat af P. Jann som fungerende formand for Femte Afdeling og dommerne C.W.A. Timmermans, A. Rosas (refererende dommer), A. La Pergola og S. von Bahr,

generaladvokat: D. Ruiz-Jarabo Colomer
justitssekretær: R. Grass,

efter at der er indgivet skriftlige indlæg af:

— Ingeborg Beuttenmüller ved Rechtsanwalt T. Weber

— Land Baden-Württemberg ved J. Daur, som befuldmægtiget

— den østrigske regering ved M. Fruhmann, som befuldmægtiget

— Kommissionen for De Europæiske Fælleskaber ved M. Patakia og H. Kreppel, som befuldmægtigede,

på grundlag af den refererende dommers rapport,

og efter at generaladvokaten har fremsat forslag til afgørelse den 16. september 2003,

afsagt følgende

Dom

1 Ved kendelse af 5. marts 2002, indgået til Domstolen den 20. marts 2002, har Verwaltungsgericht Stuttgart i medfør af artikel 234 EF forelagt seks præjudicielle spørgsmål om fortolkning af Rådets direktiv 89/48/EØF af 21. december 1988 om indførelse af en generel ordning for gensidig anerkendelse af eksamensbeviser for erhvervskompetencegivende videregående uddannelser af mindst tre års varighed (EFT 1989 L 19, s. 16), og Rådets direktiv 92/51/EØF af 18. juni 1992 om anden generelle ordning for anerkendelse af erhvervsuddannelser til supplering af direktiv 89/48 (EFT L 209, s. 25).

2 Disse spørgsmål er blevet rejst under en retssag, der føres mellem Ingeborg Beuttenmüller, der er østrigsk statsborger, og Land Baden-Württemberg vedrørende Oberschulamt Stuttgarts (øverste forvaltningsmyndighed for grund- og hovedskolen i Stuttgart) afvisning af at anerkende, at det eksamensbevis som lærer i grundskolen, som hun har erhvervet i Østrig, er på tilsvarende niveau som den kvalifikation, der kræves for at bestride erhvervet som lærer i grund- og hovedskolen i den pågældende delstat.

Retsforskrifter

Fællesskabsbestemmelserne

3 Ifølge artikel 39, stk. 2, EF forudsætter arbejdskraftens frie bevægelighed afskaffelse af enhver i nationaliteten begrundet forskelsbehandling af medlemsstaternes arbejdstagere for så vidt angår beskæftigelse, aflønning og øvrige arbejdsvilkår.

Direktiv 89/48

4 Det fremgår af tredje betragtning til direktiv 89/48, at direktivet har til formål at indføre en metode for gensidig anerkendelse af eksamensbeviser med henblik på at lette de europæiske borgeres adgang til at udøve enhver form for erhvervsvirksomhed, som i værtslandet er gjort betinget af, at borgeren har gennemgået en post-gymnasial uddannelse, forudsat at de er i besiddelse af et sådant eksamensbevis, som giver adgang til disse aktiviteter, bekræfter en uddannelse af mindst tre års varighed og er udstedt i en anden medlemsstat.

5 Femte betragtning til direktivet har følgende ordlyd:

»for så vidt angår erhverv, for hvis udøvelse Fællesskabet ikke har fastsat et obligatorisk minimumskvalifikationsniveau, har medlemsstaterne fortsat ret til at fastsætte et sådant niveau med henblik på at sikre kvaliteten af denne virksomhed på deres område; en medlemsstat kan dog ikke uden at tilsidesætte de forpligtelser, der påhviler den i henhold til [EF-]traktatens artikel 5, pålægge en

EF-statsborger at erhverve kvalifikationer, som medlemsstaten sædvanligvis indskrænker sig til at fastsætte under henvisning til de eksamensbeviser, der udstedes inden for rammerne af statens eget nationale uddannelsessystem, når den pågældende allerede helt eller delvis har erhvervet disse kvalifikationer i en anden medlemsstat; de værtslande, i hvilke udøvelsen af et bestemt erhverv er lovreguleret, skal derfor tage hensyn til de kvalifikationer, der er erhvervet i en anden medlemsstat, og vurdere, om de svarer til de kvalifikationer, som landet selv kræver«.

6 Samme direktivs artikel 1, litra a), bestemmer:

»I dette direktiv forstås ved:

a) eksamensbevis: ethvert eksamensbevis, certifikat eller andet kvalifikationsbevis eller samtlige sådanne eksamensbeviser, certifikater eller andre kvalifikationsbeviser under ét

— som er udstedt af en kompetent myndighed i en medlemsstat, der er udpeget i overensstemmelse med denne stats love eller administrative bestemmelser

— hvoraf det fremgår, at indehaveren med positivt resultat har gennemgået en post-gymnasial uddannelse af mindst tre års varighed eller af tilsvarende varighed på deltid, ved et universitet eller en anden højere læreanstalt eller ved en anden uddannelsesinstitution med samme uddannelsesniveau, og i påkommende tilfælde, at han med positivt resultat har gennemgået den erhvervsmæssige uddannelse, der kræves ud over den post-gymnasiale uddannelse, og

— hvoraf det fremgår, at indehaveren besidder de erhvervsmæssige kvalifikationer, der er påkrævet for at få adgang til et lovreguleret erhverv i den pågældende medlemsstat eller til at udøve det, såfremt den uddannelse, som dette eksamensbevis, certifikat eller andet kvalifikationsbevis er udstedt for, overvejende har fundet sted i Fællesskabet, eller såfremt indehaveren har en erhvervserfaring af tre års varighed attesteret af den medlemsstat, som har anerkendt et eksamensbevis, certifikat eller andet kvalifikationsbevis udstedt i et tredjeland.

Med et eksamensbevis som defineret i første afsnit sidestilles ethvert eksamensbevis, certifikat eller andet kvalifikationsbevis eller samtlige sådanne eksamensbeviser, certifikater eller andre kvalifikationsbeviser under ét, som er udstedt af en kompetent myndighed i en medlemsstat, såfremt der er tale om beviser for en uddannelse, der har fundet sted i Fællesskabet og i denne medlemsstat anerkendes af en kompetent myndighed som værende på tilsvarende niveau, og såfremt der i den pågældende medlemsstat til disse beviser er knyttet de samme rettigheder vedrørende adgang til og udøvelse af et lovreguleret erhverv.«

7 Artikel 3 i direktiv 89/48 bestemmer:

»Når der i værtslandet kræves et eksamensbevis for at optage eller udøve et bestemt lovreguleret erhverv, kan den kompetente myndighed ikke under henvisning til manglende kvalifikationer nægte en EF-statsborger adgang til at optage eller udøve et sådant erhverv på samme vilkår som dem, der gælder for landets egne statsborgere,

a) såfremt ansøgeren er i besiddelse af det eksamensbevis, som i en anden medlemsstat er foreskrevet som betingelse for adgang til dér at optage eller udøve det samme erhverv, og som er opnået i en medlemsstat, eller

b) såfremt ansøgeren på fuldtidsbasis har udøvet det pågældende erhverv i mindst to år i løbet af de forudgående ti år i en anden medlemsstat, hvor dette erhverv ikke er lovreguleret i henhold til artikel 1, litra c), og artikel 1, litra d), første afsnit, og den pågældende er i besiddelse af et eller flere kvalifikationsbeviser:

— som er udstedt af en kompetent myndighed i en medlemsstat, der er udpeget i overensstemmelse med medlemsstatens love eller administrative bestemmelser

— hvoraf det fremgår, at indehaveren med positivt resultat har gennemgået en post-gymnasial uddannelse af mindst tre års varighed eller af tilsvarende varighed på deltid, ved et universitet eller en anden højere læreanstalt eller ved en anden uddannelsesinstitution med samme uddannelsesniveau i en medlemsstat, og, i givet fald, at han med positivt resultat har gennemgået den erhvervsmæssige uddannelse, der kræves ud over den post-gymnasiale uddannelse, og

— som har forberedt ham til at udøve det pågældende erhverv.

Med det i første afsnit omhandlede kvalifikationsbevis sidestilles ethvert kvalifikationsbevis eller samtlige sådanne kvalifikationsbeviser under ét, som er udstedt af en kompetent myndighed i en medlemsstat, såfremt der er tale om beviser for en uddannelse, der har fundet sted i Fællesskabet og af denne medlemsstat anerkendes som værende på tilsvarende niveau, på betingelse af at denne anerkendelse er blevet meddelt de øvrige medlemsstater og Kommissionen.«

8 Det fremgår af artikel 4 i direktiv 89/48, at artikel 3 ikke er til hinder for, at værtslandet af ansøgeren kræver, at han beviser, at han har en bestemt

erhvervserfaring, at han gennemgår en prøvetid, der dog ikke må overstige tre år, eller består en egnethedsprøve. I bestemmelsen er der endvidere fastsat visse regler og betingelser for de foranstaltninger, som den pågældende stat kan pålægge ansøgeren for at kompensere for manglerne ved den pågældendes uddannelse (herefter »kompensationsforanstaltningerne«).

9 Direktivets artikel 8, stk. 1, har følgende ordlyd:

»Værtslandet accepterer som bevis for, at de i artikel 3 og 4 nævnte betingelser er opfyldt, de attester og dokumenter, som medlemsstaternes kompetente myndigheder har udstedt, og som vedkommende skal fremlægge til støtte for sin ansøgning om tilladelse til at udøve det pågældende erhverv.«

Direktiv 92/51

10 Den supplerende ordning for anerkendelse af erhvervsuddannelser, der blev indført ved direktiv 92/51, omfatter de uddannelser, der ikke er omfattet af den oprindelige generelle ordning, der blev indført ved direktiv 89/48, hvis anvendelse er begrænset til videregående uddannelser.

11 Artikel 1 i direktiv 92/51 bestemmer:

»I dette direktiv forstås ved:

a) »eksamensbevis«: ethvert uddannelsesbevis eller flere sådanne beviser under ét,

— som er udstedt af en kompetent myndighed i en medlemsstat, der er udpeget i overensstemmelse med denne stats love eller administrative bestemmelser

— hvoraf det fremgår, at indehaveren med positivt resultat har gennemgået

i) enten en post-gymnasial uddannelse, dog bortset fra den, der er nævnt i artikel 1, litra a), andet led, i direktiv 89/48/EØF, af mindst et års varighed eller af tilsvarende varighed på deltid, hvortil et af adgangskravene som den generelle regel er gennemførelse af det uddannelsesforløb på sekundærtrinnet, der er adgangsgivende til universiteter og højere læreanstalter, samt den erhvervsmæssige uddannelse, der eventuelt kræves ud over denne post-gymnasiale uddannelse

ii) eller en af de uddannelser, der er anført i bilag C,

og

— hvoraf det fremgår, at indehaveren besidder de erhvervsmæssige kvalifikationer, der er påkrævet for at få adgang til et lovreguleret erhverv i den pågældende medlemsstat eller til at udøve det,

såfremt den uddannelse, som dette bevis er udstedt for, overvejende har fundet sted i Fællesskabet eller uden for Fællesskabet på en uddannelsesinstitution, hvor der gives undervisning i overensstemmelse med en medlemsstats love og administrative bestemmelser eller såfremt indehaveren har en erhvervserfaring af tre års varighed attesteret af den medlemsstat, som har anerkendt et uddannelsesbevis udstedt i et tredjeland.

Ethvert uddannelsesbevis eller flere sådanne beviser under ét, som er udstedt af en kompetent myndighed i en medlemsstat, sidestilles med et eksamensbevis som defineret i første afsnit, såfremt der er tale om beviser for en uddannelse, der har fundet sted i Fællesskabet, og i denne medlemsstat anerkendes af en kompetent myndighed som værende på tilsvarende niveau, og såfremt der i den pågældende medlemsstat til disse beviser er knyttet de samme rettigheder vedrørende adgang til og udøvelse af et lovreguleret erhverv.

[...]

g) »lovreguleret uddannelse«: enhver uddannelse:

— som er specifikt rettet mod udøvelse af et bestemt erhverv,

og

— som består af et uddannelsesforløb, om fornødent suppleret med en erhvervsuddannelse, en praktisk uddannelse eller erhvervspraktik, hvis struktur og niveau er fastlagt ved denne medlemsstats love eller

administrative bestemmelser, eller som er omfattet af en kontrol eller godkendelse foretaget af den myndighed, der er udpeget med henblik herpå.

[...]«

12 Direktivets artikel 3 bestemmer:

»Når der i værtslandet kræves et eksamensbevis som defineret i dette direktiv eller i direktiv 89/48/EØF for at optage eller udøve et bestemt lovreguleret erhverv, kan den kompetente myndighed ikke — medmindre andet er fastsat i direktiv 89/48/EØF — under henvisning til manglende kvalifikationer nægte en EF-statsborger adgang til at optage eller udøve et sådant erhverv på samme vilkår som dem, der gælder for landets egne statsborgere,

a) såfremt ansøgeren er i besiddelse af et eksamensbevis som defineret i dette direktiv eller direktiv 89/48/EØF, som i en anden medlemsstat er foreskrevet som betingelse for adgang til dér at optage eller udøve det samme erhverv, og som er opnået i en medlemsstat

[...]

Uanset stk. 1 er værtslandet ikke forpligtet til at anvende denne artikel, når der i dette kræves et eksamensbevis som defineret i direktiv 89/48/EØF for at optage eller udøve et bestemt lovreguleret erhverv, og når en af betingelserne for

udstedelse af dette eksamensbevis er gennemførelse med positivt resultat af en post-gymnasial uddannelse af en varighed på over fire år.«

13 Det fremgår af artikel 4 i direktiv 92/51, at artikel 3 ikke er til hinder for, at værtsmedlemsstaten af ansøgeren kræver, at han beviser, at han har en bestemt erhvervserfaring, at han gennemgår en prøvetid, der dog ikke må overstige tre år, eller består en egnethedsprøve. Artiklen fastsætter visse regler og betingelser for de udligningsforanstaltninger, der kan kræves. Det bestemmes i artikel 4, stk. 1, litra a), første led, at når varigheden af den uddannelse, som ansøgeren i henhold til nævnte direktivs artikel 3, stk. 1, litra a), dokumenterer at have gennemgået, er mindst et år kortere end den uddannelsestid, der kræves i værtslandet, må kravene til længden af erhvervserfaringen ikke overstige »det dobbelte af den manglende uddannelsestid, når denne vedrører en post-gymnasial uddannelse og/eller en praktisk uddannelse, der gennemføres under tilsyn af en praktiklærer og afsluttes med en eksamen«.

14 Artikel 12, stk. 1, i direktiv 92/51 har følgende ordlyd:

»Værtslandet accepterer som dokumentation for, at de i artikel 3 til 9 nævnte betingelser er opfyldt, de dokumenter, som medlemsstaternes kompetente myndigheder har udstedt, og som vedkommende skal fremlægge til støtte for sin ansøgning om tilladelse til at udøve det pågældende erhverv.«

De nationale bestemmelser

15 I Tyskland henhører lovgivningen om læreres uddannelses- og karriereforløb hovedsagelig under delstaternes kompetence. Ifølge den forelæggende ret er følgende bestemmelser, der finder anvendelse i delstaten Baden-Württemberg, relevante for tvisten i hovedsagen:

16 Bestemmelserne om anerkendelse af kvalifikationer for udøvelse af lærergerning er fastsat i Verordnung des Kultusministeriums zur Umsetzung der Richtlinie 89/48/EWG [...] für Lehrerberufe (Kirke- og Undervisningsministeriets forordning om gennemførelse af direktiv 89/48/EØF for lærererhvervet) af 15. august 1996 (GBl., s. 564, herefter »EU-EWR-LehrerVO«). Denne forordning er blevet vedtaget med hjemmel i § 28 a, stk. 1, i Landesbeamtengesetz (delstatslov om tjenestemænd), jf. lovbekendtgørelse af 19. marts 1996 (GBl., s. 286, herefter »LBG«). Denne bestemmelse har følgende ordlyd:

»§ 28 a — Karrierekvalifikationer i henhold til fællesskabsretlige bestemmelser

1) Karrierekvalifikationer kan være opnået på grundlag af

1. Rådets direktiv 89/48/EØF [...], eller

2. Rådets direktiv 92/51/EØF [...].

Ministerierne fastsætter ved forordning de nærmere regler inden for deres respektive ressortområder med Indenrigsministeriets og Finansministeriets samtykke.«

17 § 1 i EU-EWR-LehrerVO har følgende ordlyd:

»§ 1 — Anerkendelse

1) Efter ansøgning anerkendes som kvalifikation for udøvelse af lærergerning ved offentlige skoler i Baden-Württemberg et eksamensbevis, som er opnået i en anden af Den Europæiske Unions medlemsstater eller i en anden EØS-medlemsstat, som omhandlet i Rådets direktiv 89/48/EØF [...], såfremt

1. ansøgeren er statsborger i en af Den Europæiske Unions medlemsstater eller i en anden EØS-medlemsstat

2. kvalifikationsbeviset omfatter mindst to af de undervisningsfag, der er fastsat for den pågældende lærerstilling i Baden-Württemberg

3. ansøgeren råder over et sådant kendskab til tysk tale- og skriftsprog, som er nødvendigt for at undervise i Baden-Württemberg

4. den uddannelse, som danner grundlag for ansøgerens eksamensbevis som omhandlet i artikel 3, stk. 1, litra a), i direktiv 89/48/EØF, ikke frembyder væsentlige mangler i henseende til faglige kundskaber, fagdidaktik, pædagogik eller skolepraksis, i forhold til uddannelsen i Baden-Württemberg, og

5. varigheden af den uddannelse, som danner grundlag for eksamensbeviset som omhandlet i artikel 3, stk. 1, litra a), i direktiv 89/48/EØF ikke er mere end ét år kortere end den uddannelsesvarighed, der er fastsat for udøvelse af lærergerningen ved det pågældende skoletrin i Baden-Württemberg.

2) Såfremt uddannelsens indhold ikke opfylder de i stk. 1, nr. 4, anførte krav, kan det kræves, at ansøgeren enten gennemfører en prøvetid eller består en egnethedsprøve.

3) Såfremt uddannelsens varighed ikke opfylder de i stk. 1, nr. 5, anførte krav, kan det kræves, at ansøgeren skal kunne godtgøre erhvervserfaring.

4) Det kan alene kræves, at ansøgeren enten gennemfører en foranstaltning som omhandlet i stk. 2 eller fremlægger dokumentation som nævnt i stk. 3. Såfremt der konstateres mangler i henseende til indhold (stk. 1, nr. 4) som til varigheden (stk. 1, nr. 5), kan der i henhold til stk. 2 alene kræves udligning med hensyn til uddannelsens indhold.«

18 § 5 i EU-EWR-LehrerVO bestemmer:

»§ 5 — Sagens afgørelse

1) Senest fire måneder fra det tidspunkt, hvor der er indgivet fuldstændig dokumentation, skal der meddeles ansøgeren svar på ansøgningen; fristen forlænges med den frist, der er fastsat for indgivelse af en i givet fald krævet dokumentation til supplering af ansøgningen. Afgørelsen skal begrundes og ledsages af klagevejledning.

2) Afgørelsen skal indeholde en indordning af ansøgerens erhvervsbeskæftigelse og uddannelse under en kategori af lærerstillinger ved skoler i Baden-Württemberg. Den skal eventuelt endvidere indeholde følgende:

1. En konstatering af, om uddannelsens varighed er mere end ét år kortere end den uddannelsesvarighed, der er fastsat for udøvelse af lærergerning i Baden-Württemberg.

2. En konstatering af, om der er væsentlige mangler for så vidt angår de fag, der er dokumenteret ved det pågældende kvalifikationsbevis, eller om der er tale om væsentlige, ikke tilgodesete erhvervsmæssige områder, vedlagt en liste over de manglende fag.

3. Meddelelse om

   a) varighed og det væsentlige indhold af en eventuel prøvetid samt

   b) eksamensdiscipliner ved en eventuel egnethedsprøve.«

19 § 6 i EU-EWR-LehrerVO har følgende ordlyd:

»§ 6 — Anerkendelse

1) Såfremt undersøgelsen godtgør, at der ikke kan påvises mangler, eller såfremt egnethedsprøven eller prøvetiden er bestået, eller der er fremlagt dokumentation

for nødvendig erhvervserfaring i tilfælde af, at uddannelsens varighed var for kort, og såfremt ansøgeren yderligere har godtgjort at være i besiddelse af de krævede sproglige kundskaber i tysk som omhandlet i § 2, anerkendes kvalifikation til at udøve lærergerning. Undervisningsministerens attestation heraf tilstilles ansøgeren.

2) I anerkendelsesattestationen skal det anføres, at anerkendelsen ikke medfører krav på en stilling.«

Tvisten i hovedsagen og de præjudicielle spørgsmål

20 Sagsøgeren i hovedsagen, Ingeborg Beuttenmüller, er født i 1958. Efter bestået studentereksamen fortsatte hun sine studier ved Pädagogische Akademie der Erzdiözese Wien (Østrig). Efter at have afsluttet et studium, der strakte sig over fire semestre, og som hovedsageligt vedrørte undervisning i fremmedsprog og formning, bestod hun den 6. juni 1978 eksamen som lærer i grundskolen.

21 Fra 1978 til 1988 arbejdede Ingeborg Beuttenmüller som lærer i Østrig. Den 1. februar 1988 fik hun barsels- og moderskabsorlov.

22 Ingeborg Beuttenmüller har siden 1991 arbejdet som lærer i delstaten Baden-Württemberg. Først arbejdede hun i en kirkeligt ledet hjælpeorganisation for unge indvandrere. Den 6. december 1993 opnåede hun ansættelse hos delstaten Baden-Württemberg og har siden arbejdet som lærer i delstatens offentlige skolevæsen.

23 Indtil den 30. juli 1996 var Ingeborg Beuttenmüller indplaceret i lønklasse Vb i den aflønningsskala, der er fastsat i Bundesangestelltentarifvertrag (den kollektive overenskomst for funktionærer inden for den offentlige forvaltning, herefter »BAT«) i overensstemmelse med Richtlinie des Finanzministeriums Baden-Württemberg über die Eingruppierung der im Angestelltenverhältnis beschäftigten Lehrkräfte des Landes (bekendtgørelse fra forbundsstaten Baden-Württembergs Finansministerium om indplacering af lærere, der er ansat af delstaten). Fra denne dato blev hun indplaceret i den højere lønklasse IVb i BAT.

24 Ved skrivelse af 16. marts 1998 anmodede Ingeborg Beuttenmüller Oberschulamt Stuttgart dels om at sidestille hendes østrigske eksamensbevis som lærer med et eksamensbevis som lærer udstedt af delstaten Baden-Württemberg, dels om at oprykke hende i BAT's lønklasse III.

25 Ved afgørelse, der blev meddelt hende den 26. august 1999, fik hun afslag på denne anmodning fra Oberschulamt Stuttgart. Den 21. november 2000 afviste Oberschulamt Stuttgart ligeledes den klage, som hun havde indgivet over denne afgørelse.

26 Under den retssag, som Ingeborg Beuttenmüller den 20. december 2000 har anlagt ved Verwaltungsgericht Stuttgart, har sagsøgeren nedlagt påstand om:

— Principalt at »Oberschulamt Stuttgarts afgørelse af 26. august 1999 i form af Oberschulamt Stuttgarts klageafgørelse af 21. november 2000 ophæves, og at sagsøgte tilpligtes at meddele sagsøgeren den begærede afgørelse om sidestilling af den i Østrig efter to års uddannelse opnåede undervisningskompetence med kvalifikationen for lærergerningen i grund- og hovedskolen i Baden-Württemberg.«

— subsidiært »at Oberschulamt Stuttgarts afgørelse af 26. august 1999 i form af Oberschulamt Stuttgarts klageafgørelse af 21. november 2000 ophæves, og at det fastslås, at sagsøgte er forpligtet til — gennem tilbud om relevante udligningsforanstaltninger (prøvetid, egnethedsprøve o.l.) — at gøre det muligt for sagsøgeren at opfylde betingelserne for den begærede sidestilling.«

27 I forelæggelseskendelsen har Verwaltungsgericht anført, at afslaget på Ingeborg Beuttenmüllers anmodning er i overensstemmelse med de relevante nationale bestemmelser. Hun opfylder nemlig ikke den i henhold til EU-EWR-LehrerVO ufravigelige betingelse om, at hun skal have en postgymnasial uddannelse af mindst tre års varighed. Det er end ikke nødvendigt at undersøge, om Pädagogische Akademie der Erzdiözese Wien er en højere læreanstalt eller i det mindste en anden uddannelsesinstitution med samme uddannelsesniveau i den forstand, hvori dette udtryk er anvendt i artikel 1, litra a), andet led, i direktiv 89/48.

28 Verwaltungsgericht Stuttgart har imidlertid medgivet, at en ret til anerkendelse eller sidestillelse af de kvalifikationer, som Ingeborg Beuttenmüller har opnået i Østrig, kan støttes direkte på de to direktiver, der er nævnt i LBG's § 28 a, dvs. direktiv 89/48 og direktiv 92/51. Verwaltungsgericht Stuttgart er af den opfattelse, at der i dette tilfælde foreligger flere problemer med hensyn til fortolkningen af de relevante bestemmelser i disse to direktiver.

29 For så vidt angår direktiv 89/48 er retten af den opfattelse, at sidestillingsklausulen i artikel 1, litra a), andet afsnit, eventuelt kan finde anvendelse på den uddannelse på blot to år, som Ingeborg Beuttenmüller gennemgik i Østrig. Ifølge en udtalelse fra det østrigske forbundsministerium for undervisning og kultur af 10. august 1998, som sagsøgeren har fremlagt under den administrative procedure, er den uddannelse, der udbydes på seminarierne i Østrig, med virkning fra den 1. september 1985 blevet forlænget fra fire til seks semestre. Personer, der har gennemført det »gamle« fire-semestres uddannelsesforløb, har

med hensyn til adgang til og udøvelse af erhvervet samme rettigheder som kandidater, der har gennemført det »nye« uddannelsesforløb af seks semestres varighed. I denne udtalelse var det anført, at »betingelserne for anvendelse af sidestillingsklausulen i direktivet [89/48] forekommer derfor opfyldt for uddannelsen af fire semestres varighed«.

30 I denne sammenhæng har Verwaltungsgericht også citeret følgende passage fra en udtalelse fra Kommissionen for De Europæiske Fællesskaber af 4. november 1998, der er vedlagt Ingeborg Beuttenmüllers sag:

»Såfremt et uddannelsesforløb afløses af et treårigt videregående studium, kan indehaveren af det »tidligere« eksamensbevis efter Kommissionens opfattelse være omfattet af direktiv 89/48/EØF, såfremt de nationale lovbestemmelser udtrykkeligt anerkender, at deres uddannelse anses for sidestillet med den uddannelse, der bekræftes af det »nye« eksamensbevis og giver samme ret til erhvervsbeskæftigelse.«

31 Verwaltungsgericht Stuttgart er imidlertid i tvivl om, hvorvidt sidestillingsklausulen finder anvendelse i Ingeborg Beuttenmüllers tilfælde. Retten har for det første henvist til, at sagsøgeren har gennemført hele sin uddannelse i Østrig. Ifølge retten synes artikel 1, litra a), andet afsnit, i direktiv 89/48 at henvise til en uddannelse, der gennemføres i en anden medlemsstat, og som anerkendes som værende ligeværdig i den pågældende medlemsstat, i det foreliggende tilfælde i Republikken Østrig.

32 For det andet er den forelæggende ret af den opfattelse, at udtalelsen fra det østrigske forbundsministerium for undervisning og kultur af 10. august 1998 ikke er bindende. Udsagnet om, at personer, der har gennemført det »gamle« uddannelsesforløb, har samme rettigheder med hensyn til udøvelse af erhvervet som lærer i Østrig som kandidater, der har gennemført det »nye« uddannelsesfor-

løb, er i strid med indholdet af en skrivelse fra Wiens Stadschulrat af 8. april 1999 til sagsøgeren. Ifølge retten fremgår det af denne skrivelse, at de to uddannelser ganske vist anerkendes som værende på tilsvarende niveau med hensyn til ansættelse, men at alene en seks-semesters uddannelse til folke- og hovedskolelærer i Østrig kan berettige til indplacering i lønklasse L2a2 i den gældende aflønningsskala. Lærere, der har en uddannelse af kun fire semestres varighed, skal for at kunne opnå en højere indplacering i denne lønklasse gennemføre en supplerende uddannelse og eksamen inden for visse fagområder i samme omfang som pensum i henhold til læseplanen ved seminarierne.

33 For så vidt angår direktiv 92/51 har Verwaltungsgericht Stuttgart konstateret, at dette direktiv indtil datoen for forelæggelseskendelsens afsigelse ikke er blevet gennemført i den nationale retsorden. Retten har derfor overvejet muligheden af at anvende dette direktivs bestemmelser direkte. Den har bl.a. rejst spørgsmålet om, hvorvidt prøvetiden kan medregnes med henblik på at godtgøre, at den samlede varighed af den postgymnasiale uddannelse, der kræves for at få adgang til erhvervet som lærer i Baden-Württemberg, er over fire år. I givet fald kunne artikel 3, sidste stykke, i direktiv 92/51 være til hinder for anvendelsen af de forskrifter, der er fastsat i samme artikel.

34 Henset til samtlige ovenstående betragtninger har Verwaltungsgericht Stuttgart besluttet at udsætte sagen og at forelægge Domstolen følgende præjudicielle spørgsmål:

»1) Er artikel 3, sammenholdt med artikel 4, i Rådets direktiv 89/48/EØF [...] umiddelbart anvendelig i den forstand, at en statsborger i en medlemsstat umiddelbart kan påberåbe sig direktivets bestemmelser ved en mangelfuld gennemførelse af direktivet i national ret?

2) Er artikel 3, sammenholdt med artikel 4, i Rådets direktiv 92/51/EØF [...] umiddelbart anvendelig i den forstand, at en statsborger i en medlemsstat i

tilfælde af manglende gennemførelsesforanstaltninger inden for den givne frist umiddelbart kan påberåbe sig direktivets bestemmelser i forhold til alle nationale bestemmelser, der ikke er i overensstemmelse med direktivet?

Såfremt spørgsmål 1 og/eller 2 besvares bekræftende:

3) Er Rådets direktiv 89/48/EØF [...] eller direktiv 92/51/EØF [...] til hinder for en bestemmelse i national ret (i denne sag [...] EU-EWR-LehrerVO til gennemførelse af Rådets direktiv 89/48/EØF vedrørende lærergerningen [...]), hvorefter en anerkendelse af en kvalifikation, der er erhvervet eller anerkendt i en anden af Den Europæiske Unions medlemsstater, til at udøve erhvervet som lærer

   a) ubetinget forudsætter en videregående uddannelse af mindst tre års varighed

   b) kræver, at denne kvalifikation omfatter mindst to af de undervisningsfag, der er fastsat for den pågældende lærerstilling i Baden-Württemberg?

Såfremt spørgsmål 1 besvares bekræftende:

4) Skal artikel 1, litra a), andet afsnit, i direktiv 89/48/EØF fortolkes således, at den kvalifikation til lærergerningen, der er erhvervet ved den tidligere østrigske toårige uddannelse, er sidestillet med et eksamensbevis i den forstand, hvori dette udtryk er anvendt i artikel 1, litra a), første afsnit, i

direktiv 89/48/EØF, når den kompetente østrigske myndighed attesterer, at det efter den toårige uddannelse erhvervede eksamensbevis med hensyn til anvendelsen af artikel 1, litra a), andet afsnit, i direktiv 89/48/EØF anses for sidestillet med det eksamensbevis (certifikat), der opnås efter den nuværende treårige uddannelse, og i Østrig giver de samme rettigheder med hensyn til adgangen til eller udøvelsen af erhvervet som lærer?

Såfremt spørgsmål 2 besvares bekræftende:

5) Skal artikel 3, stk. 2, i direktiv 92/51/EØF fortolkes således, at den dér forudsatte »post-gymnasiale uddannelse af en varighed på over fire år« alene omfatter den fastsatte uddannelse ved en højere læreanstalt (studie ved en højere læreanstalt) eller tillige således, at den »post-gymnasiale uddannelse af en varighed på over fire år« omfatter forberedelsestiden til den praktiske prøve efter embedseksamen (praktikperiode — Lehramtsreferendariat)?

6) Såfremt artikel 3, stk. 1, i direktiv 92/51/EØF finder anvendelse på den i Østrig opnåede erhvervskompetencegivende (videregående) uddannelse på kun to år:

Følger det — i tilfælde af en manglende gennemførelse af direktiv 92/51/EØF inden for den frist, der er fastsat i artikel 17 — af artikel 3, stk. 1, litra a), i dette direktiv, at der består et krav på sidestilling af den i en medlemsstat erhvervede kvalifikation som lærer med den tilsvarende kvalifikation for en lærerkarriere i værtslandet, uden at værtslandet forinden — når forudsætningerne herfor er opfyldt — kan kræve udligningsforanstaltninger i henhold til artikel 4 i direktiv 92/51/EØF?«

Om de præjudicielle spørgsmål

35 Med disse spørgsmål ønsker den forelæggende ret nærmere bestemt oplyst, om en statsborger i en medlemsstat, der i sin oprindelsesmedlemsstat har kvalificeret sig til erhvervet som lærer på grundlag af en toårig uddannelse, direkte kan påberåbe sig bestemmelserne i direktiv 89/48 eller direktiv 92/51 med henblik på at få værtsmedlemsstatens kompetente myndighed til at anerkende, at den pågældende har ret til at udøve erhvervet som lærer i skolerne i denne medlemsstat på samme betingelser som statens egne statsborgere.

36 Indledningsvis bemærkes, at det overordnede formål med direktiv 89/48 og direktiv 92/51, således som det bl.a. fremgår af første betragtning til hvert af direktiverne, er at fjerne hindringerne for den frie bevægelighed for personer og tjenesteydelser inden for Fællesskabet. I disse betragtninger understreges det blandt andet, at den frie bevægelighed for personer og tjenesteydelser for medlemsstaternes statsborgere indebærer, at de har ret til at udøve et erhverv som selvstændig eller lønmodtager i en anden medlemsstat end den, hvori de har opnået deres erhvervsmæssige kvalifikationer. Det fremgår ligeledes af tredje og fjerde betragtning til direktiv 89/48, at indførelsen af en generel ordning for anerkendelse af eksamensbeviser har til formål at lette de europæiske borgeres adgang til at udøve enhver form for erhvervsvirksomhed, som i værtsmedlemsstaten er gjort betinget af, at borgeren har gennemgået en bestemt uddannelse. Attende betragtning til direktiv 92/51 bekræfter i øvrigt, at den generelle ordning for anerkendelse af eksamensbeviser, der blev indført ved dette direktiv, ligesom den første generelle ordning, der blev indført ved direktiv 89/48, tilsigter at fjerne hindringerne for adgang til de lovregulerede erhverv.

37 Da det skal afgøres, om betingelserne for en direkte anvendelse af de relevante bestemmelser i direktiv 89/48 er opfyldt under omstændigheder som dem, der foreligger i hovedsagen, er det hensigtsmæssigt først at undersøge det fjerde præjudicielle spørgsmål, der vedrører fortolkningen af direktivets artikel 1, litra a), andet afsnit. Som det fremgår af direktivets titel, indføres der ved dette en generel ordning for gensidig anerkendelse af eksamensbeviser for erhvervskompetencegivende videregående uddannelser af mindst tre års varighed; sags-

øgeren i hovedsagen har imidlertid kun gennemført en uddannelse i Østrig på to år. Besvares det fjerde spørgsmål benægtende, afskæres den pågældendes mulighed for at påberåbe sig de rettigheder, borgerne tillægges ved dette direktiv.

Fjerde præjudicielle spørgsmål

38 Med dette spørgsmål ønsker den forelæggende ret oplyst, om artikel 1, litra a), andet afsnit, i direktiv 89/48 skal fortolkes således, at den kvalifikation til at udøve erhvervet som lærer, som tidligere kunne opnås på grundlag af en toårig uddannelse i Østrig, er ligestillet med et eksamensbevis i den forstand, hvori udtrykket er anvendt i bestemmelsens første stykke, når denne medlemsstats kompetente myndigheder attesterer, at det efter en toårig uddannelse opnåede eksamensbevis anses for sidestillet med det eksamensbevis, der på nuværende tidspunkt opnås efter en treårig uddannelse, og som i nævnte medlemsstat giver den pågældende samme rettigheder, for så vidt angår adgangen til eller udøvelsen af erhvervet som lærer.

39 Ifølge Ingeborg Beuttenmüller, den østrigske regering og Kommissionen skal dette spørgsmål besvares bekræftende, hvorimod delstaten Baden-Württemberg tilsyneladende er af den opfattelse, at en toårig uddannelse, der udbydes af et østrigsk seminarium, ikke kan falde ind under sidestillingsklausulen i artikel 1, litra a), andet afsnit, i direktiv 89/48. Delstaten finder under alle omstændigheder, at denne bestemmelse ikke finder anvendelse i hovedsagen. Ingeborg Beuttenmüller og den østrigske regering er uenige heri, mens Kommissionen har gjort gældende, at det påhviler den nationale ret at afgøre, om direktivets betingelser for anerkendelse af eksamensbevisers ligeværdighed er opfyldt i hovedsagen.

40 Hertil bemærkes, at begrebet »eksamensbevis« i relation til direktiv 89/48 er defineret i direktivets artikel 1, litra a), hvilken bestemmelse indeholder to afsnit. I første afsnit er angivet de betingelser, som eksamensbeviser, certifikater eller andre kvalifikationsbeviser skal opfylde for at falde ind under begrebet »eksamensbevis«, blandt hvilke betingelser må fremhæves betingelsen om mindstevarigheden af det postgymnasiale studieforløb, der skal attesteres ved et sådant eksamensbevis. I henhold til bestemmelsens andet afsnit er ethvert eksamensbevis, certifikat eller andet kvalifikationsbevis, der ikke opfylder de betingelser, der er fastsat i første afsnit, ikke desto mindre sidestillet med et eksamensbevis i bestemmelsens forstand, såfremt det opfylder visse betingelser. Det skal være udstedt af en kompetent myndighed i en medlemsstat, og det skal udgøre et bevis for en uddannelse, der har fundet sted i Fællesskabet. En sådan uddannelse skal desuden være anerkendt af denne kompetente myndighed som værende på tilsvarende niveau, og der skal til det pågældende eksamensbevis, certifikat eller kvalifikationsbevis i den pågældende medlemsstat være knyttet de samme rettigheder vedrørende adgang til og udøvelse af et lovreguleret erhverv.

41 Det må fastslås, at de betingelser, der er nævnt i den foregående præmis, opfyldes af et eksamensbevis som det, der udstedes i Østrig som bevis for en uddannelse af to års varighed, der i sin helhed er gennemført i denne medlemsstat, når den kompetente myndighed attesterer, at dette eksamensbevis anses for at være sidestillet med et eksamensbevis, der på nuværende tidspunkt udstedes efter et treårigt studium, og der til dette i den pågældende stat er knyttet de samme rettigheder vedrørende adgang til og udøvelse af erhvervet som lærer. Udtrykket »uddannelse, der har fundet sted i Fællesskabet« omfatter nemlig såvel den uddannelse, der i sin helhed er blevet gennemført i den stat, der har udstedt det omhandlede eksamensbevis eller certifikat, som den, der helt eller delvist er blevet gennemført i en anden medlemsstat.

42 Denne fortolkning af artikel 1, litra a), andet afsnit, i direktiv 89/48, der følger direkte af bestemmelsens ordlyd, underbygges i øvrigt af »Beretning for Europa-Parlamentet og Rådet om anvendelsen af den generelle ordning for gensidig anerkendelse af eksamensbeviser for videregående uddannelse — udarbejdet i overensstemmelse med artikel 13 i direktiv 89/48/EØF (KOM(96) 46 endelig), der blev fremlagt af Kommissionen den 15. februar 1996. Ifølge beretningens punkt III, nr. v), blev direktivets artikel 1, litra a), andet afsnit, taget med, for at der kunne tages hensyn til personer, som ikke har modtaget tre års videregående uddannelse, men som er i besiddelse kvalifikationer, der giver dem samme erhvervsmæssige rettigheder. Det fremgår af samme punkt III, nr. iv), at det

forholder sig således i flere medlemsstater. Det fremgår desuden, at denne bestemmelse også kan finde anvendelse, når et uddannelsesforløb i en medlemsstat, der falder uden for artikel 1, litra a), første afsnit, erstattes af et uddannelsesforløb, der afsluttes med et eksamensbevis som omhandlet i dette afsnit under forudsætning af, at den nationale lovgivning udtrykkeligt anerkender, at den gamle uddannelse er på et niveau, der svarer til det nye eksamensbevis, og tildeler indehaverne af gamle eksamensbeviser den samme ret til adgang til og udøvelse af det pågældende erhverv, som indehaverne af de nye eksamensbeviser har.

43 Hvad angår den tvivl, som den forelæggende ret og delstaten Baden-Württemberg har givet udtryk for under sagen for så vidt angår kontrol af, at den sidste betingelse i artikel 1, litra a), andet afsnit, i direktiv 89/48 er opfyldt, bemærkes, at det ikke tilkommer Domstolen som led i en præjudiciel sag at afgøre dette spørgsmål. Det tilkommer den nationale ret at afgøre, om denne betingelse, henset til de beviser, som den pågældende har fremlagt i overensstemmelse med samme direktivs artikel 8, stk. 1, samt henset til de nationale bestemmelser, der er afgørende for vurderingen af sådanne elementer, skal anses for at være opfyldt i hovedsagen.

44 Det bemærkes imidlertid, at denne betingelse — som den østrigske regering med rette har anført — vedrører retten til at udøve et lovreguleret erhverv og ikke aflønningen og de øvrige arbejdsvilkår, der gælder i den medlemsstat, der anerkender, at en gammel uddannelse og en ny uddannelse er ligeværdige. Henvisningen i artikel 1, litra a), andet afsnit, i direktiv 89/48 til »de samme rettigheder vedrørende [...] udøvelse af« et lovreguleret erhverv sigter nemlig særligt til at tage hensyn til de personer, der har bevaret retten til at udøve deres respektive erhverv, selv om de eksamensbeviser eller certifikater, som de er indehavere af, i dag ikke længere giver adgang til det pågældende erhverv i den medlemsstat, der har udstedt eller anerkendt disse. Denne fortolkning er i overensstemmelse med formålet om beskyttelse af velerhvervede rettigheder, som ligger til grund for artikel 1, litra a), andet afsnit, i direktiv 89/48. Den bekræftes ligeledes af anvendelsen af bindeordet »eller« i bestemmelsens ordlyd, som opstiller en sondring mellem på den ene side »adgang til« og »udøvelse af« et lovreguleret erhverv.

45 Det fjerde spørgsmål skal derfor besvares med, at artikel 1, litra a), andet afsnit, i direktiv 89/48 skal fortolkes således, at den kvalifikation til at udøve erhvervet som lærer, som tidligere kunne opnås på grundlag af en toårig uddannelse i Østrig, er ligestillet med et eksamensbevis i den forstand, hvori udtrykket er anvendt i bestemmelsens første afsnit, når denne medlemsstats kompetente myndigheder attesterer, at det efter en toårig uddannelse opnåede eksamensbevis anses for sidestillet med det eksamensbevis, der på nuværende tidspunkt opnås efter en treårig uddannelse, og som i nævnte medlemsstat giver den pågældende samme rettigheder, for så vidt angår adgangen til eller udøvelsen af erhvervet som lærer. Det tilkommer den nationale ret at afgøre, om den sidste betingelse i artikel 1, litra a), andet afsnit, henset til de beviser, som den pågældende har fremlagt i overensstemmelse med samme direktivs artikel 8, stk. 1, samt henset til de nationale bestemmelser, der er afgørende for vurderingen af sådanne elementer, skal anses for at være opfyldt i hovedsagen. Denne betingelse vedrører retten til at udøve et lovreguleret erhverv og ikke aflønningen og de øvrige arbejdsvilkår, der gælder i den medlemsstat, der anerkender, at en gammel uddannelse og en ny uddannelse er ligeværdige.

Første og tredje spørgsmål

46 Med det første og det tredje spørgsmål, som behandles samlet, ønsker den forelæggende ret nærmere bestemt oplyst, om artikel 3, sammenholdt med artikel 4, i direktiv 89/48 kan påberåbes af en statsborger i en medlemsstat over for nationale bestemmelser, der ikke er i overensstemmelse med direktivet, og om direktivet er til hinder for bestemmelser som dem, der er indeholdt i EU-EWR-LehrerVO, og som med hensyn til erhvervet som lærer gennemfører nævnte direktiv, for så vidt som det i henhold til disse nationale bestemmelser er en ufravigelig betingelse for at anerkende en kvalifikation til erhvervet som lærer, der er erhvervet eller anerkendt i anden medlemsstat, at den uddannelse, der er opnået ved en højere læreanstalt, mindst har en varighed på tre år og mindst omfatter to af de fag, der indgår i pensum på læreruddannelsen i værtsmedlemsstaten.

47 Ingeborg Beuttenmüller, den østrigske regering og Kommissionen er af den opfattelse, at direktiv 89/48 ikke er blevet korrekt gennemført ved EU-EWR-Lehrer-VO, og de har endvidere gjort gældende, at direktivets artikel 3, litra a), kan påberåbes af en statsborger i en medlemsstat med henblik på at udelukke anvendelsen af nationale bestemmelser, der er uforenelige med direktivet. Delstaten Baden-Württemberg har gjort gældende, at EU-EWR-LehrerVO på alle punkter opfylder direktivets krav, og følgelig, at direktivets bestemmelser ikke kan anvendes direkte.

48 Det bemærkes, at artikel 3, litra a), i direktiv 89/48 bestemmer, at den kompetente myndighed i værtsmedlemsstaten ikke under henvisning til manglende kvalifikationer kan nægte en statsborger i en medlemsstat adgang til at optage eller udøve et lovreguleret erhverv på samme vilkår som dem, der gælder for landets egne statsborgere, såfremt ansøgeren er i besiddelse af det eksamensbevis, der i en anden medlemsstat er foreskrevet som betingelse for adgang til dér at optage eller udøve det samme erhverv, og som er opnået i en medlemsstat.

49 Som det fremgår af denne doms præmis 40 omfatter begrebet »eksamensbevis« i relation til direktiv 89/48, der bl.a. er anvendt i artikel 3, litra a), ikke blot eksamensbeviser, certifikater eller andre kvalifikationsbeviser, der opfylder de betingelser, der er fastsat i direktivets artikel 1, litra a), første afsnit, men ligeledes dem, der er sidestillet hermed i medfør af bestemmelsens andet afsnit. I henhold til artikel 3, litra a), skal værtsmedlemsstatens kompetente myndighed følgelig anerkende faglige kvalifikationer, der giver adgang til et lovreguleret erhverv, når ansøgeren er i besiddelse af et sidestillet eksamensbevis som omhandlet i direktivets artikel 1, litra a), andet afsnit, selv om dette eksamensbevis er et bevis for en uddannelse af mindre end tre års varighed og/eller de tilsvarende studier ikke er blevet gennemført ved en højere læreanstalt eller ved en anden uddannelsesinstitution med samme uddannelsesniveau.

50 Det følger heraf, at direktiv 89/48, navnlig direktivets artikel 3, litra a), er til hinder for nationale bestemmelser som dem, der er fastsat i EU-EWR-LehrerVO, hvorefter det er en ufravigelig betingelse for at anerkende en kvalifikation til erhvervet som lærer, at den pågældende har gennemført en uddannelse ved en højere læreanstalt af mindst tre års varighed.

51 Direktiv 89/48 er ligeledes til hinder for nationale bestemmelser, hvorefter anerkendelsen af en erhvervsmæssig kvalifikation, der er opnået i en anden medlemsstat, er underlagt en betingelse om, at denne uddannelse har et præcist indhold, såsom de bestemmelser, der er fastsat i EU-EWR-LehrerVO, hvorefter det kræves, at ansøgerens uddannelse omfatter to af de fag, der indgår i pensum for læreruddannelsen i delstaten Baden-Württemberg.

52 Kommissionen har med rette understreget, at den generelle ordning for gensidig anerkendelse af eksamensbeviser, der er indført ved direktiv 89/48, ikke indebærer, at de eksamensbeviser, der er udstedt af de øvrige medlemsstater, attesterer en uddannelse, der er analog eller sammenlignelig med den, der er foreskrevet i værtsmedlemsstaten. Efter denne ordning anerkendes et eksamensbevis ikke under hensyn til den iboende værdi af den uddannelse, som det attesterer, at den pågældende har, men fordi det i den medlemsstat, hvor det er blevet udstedt eller anerkendt, giver adgang til et lovreguleret erhverv. De forskelle i tilrettelæggelsen eller indholdet af den uddannelse som lærer, som er opnået i en anden medlemsstat, set i forhold til den, der udbydes i værtsmedlemsstaten, kan således ikke begrunde et afslag på anerkendelse af den pågældende erhvervsmæssige kvalifikation. Disse forskelle kan højst — såfremt de er af væsentlig karakter — begrunde, at værtsmedlemsstaten i overensstemmelse med direktivets artikel 4 kræver, at ansøgeren gennemgår en af de udligningsforanstaltninger, der er omhandlet i denne bestemmelse.

53 I hovedsagen er det ubestridt, at det i henhold til § 1, stk. 1, nr. 2, i EU-EWR-LehrerVO er en betingelse for anerkendelse af en kvalifikation til erhvervet som lærer, at den uddannelse, der er opnået i en anden medlemsstat, mindst omfatter to af de fag, der er foreskrevet i værtsmedlemsstaten, selv om ansøgeren kun ønsker at undervise i et af de fag, der indgår i dennes uddannelse. Denne betingelse kan hindre et stort antal EF-borgere i at få adgang til erhvervet som lærer i den pågældende værtsmedlemsstat, uanset at de er i besiddelse af de nødvendige kvalifikationer til at udøve dette erhverv i deres oprindelsesmedlemsstat. Dette svarer desuden til at kræve, at den uddannelse, der er opnået i en anden medlemsstat end værtsmedlemsstaten, skal være analog eller sammenlignelig med den, der udbydes i denne sidstnævnte, hvilket åbenlyst er i strid med den ordning for gensidig anerkendelse af eksamensbeviser, der er indført ved direktiv 89/48, og med den klare ordlyd af direktivets artikel 3, litra a).

54 Det fremgår imidlertid af Domstolens praksis, at borgerne i alle de tilfælde, hvor bestemmelser i et direktiv ud fra et indholdsmæssigt synspunkt fremstår som ubetingede og tilstrækkeligt præcise, ved de nationale domstole kan påberåbe sig disse bestemmelser over for staten, enten når denne ikke rettidigt har gennemført direktivet i national ret, eller når den ikke har gennemført det korrekt (jf. bl.a. dom af 22.6.1989, sag 103/88, Fratelli Costanzo, Sml. s. 1839, præmis 29, af 10.9.2002, sag C-141/00, Kügler, Sml. I, s. 6833, præmis 51, og af 20.5.2003, forenede sager C-465/00, C-138/01 og C-139/01, Österreichischer Rundfunk m. fl., Sml. I, s. 4989, præmis 98).

55 I denne henseende udgør artikel 3, litra a), i direktiv 89/48 en bestemmelse, hvis indhold er ubetinget og tilstrækkeligt præcis. Borgerne kan således ved de nationale domstole påberåbe sig denne bestemmelse med henblik på at udelukke anvendelsen af nationale bestemmelser, der ikke er i overensstemmelse med det pågældende direktiv.

56 For så vidt angår artikel 4 i direktiv 89/48 bemærkes, at værtsmedlemsstatens kompetente myndighed ikke har pålagt Ingeborg Beuttenmüller nogen af de udligningsforanstaltninger, der er omhandlet i denne artikel. Under disse omstændigheder er der ikke anledning for Domstolen til at udtale sig om fortolkningen af denne bestemmelse.

57 Henset til ovenstående betragtninger skal det første og det tredje spørgsmål besvares med, at artikel 3, litra a), i direktiv 89/48 kan påberåbes af en statsborger i en medlemsstat over for nationale bestemmelser, der ikke er i overensstemmelse med direktivet. Direktivet er til hinder for sådanne bestemmelser, når det i henhold til dem er en ufravigelig betingelse for at anerkende en kvalifikation til erhvervet som lærer, der er erhvervet eller anerkendt i anden medlemsstat end værtsmedlemsstaten, at den uddannelse, der er opnået ved en højere læreanstalt, mindst har en varighed på tre år og mindst omfatter to af de fag, der indgår i pensum på læreruddannelsen i værtsmedlemsstaten.

Andet, femte og sjette spørgsmål

58 Med sit andet, femte og sjette spørgsmål, som behandles samlet, og som vedrører fortolkningen af artikel 3 og 4 i direktiv 92/51, ønsker den forelæggende ret nærmere bestemt oplyst, om en statsborger i en medlemsstat, når der ikke er vedtaget gennemførelsesforanstaltninger inden for den frist, der er fastsat i direktivets artikel 17, stk. 1, første afsnit, kan påberåbe sig direktivets artikel 3, litra a), for i værtsmedlemsstaten at få anerkendt en kvalifikation til erhvervet som lærer som den, der er opnået i Østrig på grundlag af en uddannelse af to års varighed, eller om denne mulighed enten er udelukket som følge af anvendelsen af den i denne artikel 3, sidste afsnit, omhandlede undtagelse i hovedsagen, eller er underlagt en betingelse om, at ansøgeren på forhånd opfylder udligningsforanstaltninger som omhandlet i samme direktivs artikel 4.

59 Ifølge det i forelæggelseskendelsen anførte har delstaten Baden-Württemberg undladt at gennemføre direktiv 92/51, uagtet at det i henhold til direktivets artikel 17, stk. 1, første afsnit, skulle gennemføres i medlemsstaterne før den 18. juni 1994. Det fremgår endvidere af direktivets artikel 3, litra a) — hvis genstand og indhold svarer til indholdet af artikel 3, litra a), i direktiv 89/48 — at værtsmedlemsstatens kompetente myndighed skal anerkende ligeværdigheden af en kvalifikation til erhvervet som lærer, som en statsborger i en medlemsstat godtgør at have opnået, når ansøgeren er i besiddelse af et eksamensbevis som defineret i direktiv 92/51 og 89/48, som i en medlemsstat er foreskrevet som betingelse for adgang til dér at optage eller udøve dette erhverv. Som det fremgår af artikel 1, litra a), i direktiv 92/51 forstås ved et eksamensbevis i direktivet et uddannelsesbevis, hvoraf det bl.a. fremgår, at indehaveren med positivt resultat har gennemgået en anden post-gymnasial uddannelse end den, der er nævnt i artikel 1, litra a), andet led, i direktiv 89/48, af mindst et års varighed.

60 Under disse omstændigheder kan en statsborger i en medlemsstat påberåbe sig artikel 3, litra a), i direktiv 92/51 for i værtsmedlemsstaten at få anerkendt en

kvalifikation til erhvervet som lærer som den, der er opnået i Østrig på grundlag af en uddannelse af to års varighed. Det bemærkes imidlertid, at i en situation, hvor en sådan erhvervsmæssig kvalifikation ligeledes opfylder alle de betingelser, der er fastsat i artikel 1, litra a), andet afsnit, i direktiv 89/48, for at blive sidestillet med et eksamensbevis i den forstand, hvori udtrykket er anvendt i bestemmelsens første afsnit, skal værtsmedlemsstatens kompetente myndighed indrømme anerkendelsen i medfør af dette direktivs artikel 3, litra a), og ikke i medfør af artikel 3, litra a), i direktiv 92/51.

61 Delstaten Baden-Württemberg har imidlertid hævdet, at artikel 3 i direktiv 92/51 ikke finder anvendelse i hovedsagen som følge af den undtagelse, der er fastsat i denne bestemmelses sidste stykke. I henhold til denne bestemmelse er værtsmedlemsstaten ikke forpligtet til at anvende denne artikel, når der i denne stat kræves et eksamensbevis som defineret i direktiv 89/48 for at optage eller udøve et bestemt lovreguleret erhverv, og når en af betingelserne for udstedelse af dette eksamensbevis er gennemførelse med positivt resultat af en post-gymnasial uddannelse af en varighed på over fire år. I denne forbindelse har delstaten Baden-Württemberg gjort gældende, at udøvelsen af erhvervet som lærer i grund- eller hovedskolen forudsætter, at den pågældende har gennemført et studium på tre år ved en højere pædagogisk læreanstalt og en efterfølgende praktikanttid på mindst 18 måneder. Der er således tale om et postgymnasialt uddannelsesforløb af en varighed på over fire år, som omhandlet i artikel 3, sidste stykke, i direktiv 92/51.

62 En sådan fortolkning må forkastes.

63 For det første bemærkes, som generaladvokaten har anført i punkt 87 i forslaget til afgørelse, at en medlemsstat, som ikke har opfyldt sin forpligtelse til at gennemføre direktivbestemmelser i national ret, ikke over for EF-borgerne kan gøre de begrænsninger, der følger af disse bestemmelser, gældende, lige så lidt som

den kan kræve af dem, at de opfylder forpligtelser, der er fastsat i dette direktiv. Delstaten Baden-Württemberg kan således ikke over for en borger påberåbe sig den undtagelse, der er fastsat i artikel 3, sidste stykke, i direktiv 92/51, når den har undladt at gennemføre det.

64 For det andet må det fastslås, at den fortolkning af artikel 3, sidste stykke, i direktiv 92/51, som delstaten Baden-Württemberg har gjort sig til talsmand for, under alle omstændigheder er urigtig. Det fremgår nemlig af flere bestemmelser i samme direktiv, bl.a. af direktivets artikel 1, litra g), og artikel 4, stk. 1, litra a), første led, at begrebet »postgymnasial uddannelse« afviger fra begrebet »praktisk uddannelse«, selv om en erhvervsmæssig uddannelse kan bestå af en postgymnasial uddannelse suppleret med en praktisk uddannelse. Der er intet, der tyder på, at direktivets artikel 3, sidste stykke, ikke skulle tage hensyn til denne sondring. Da der desuden er tale om en bestemmelse, der fraviger det generelle princip, der er indført ved dette direktiv, hvorefter værtsmedlemsstaten ikke kan nægte en statsborger i en medlemsstat, der er i besiddelse af de kvalifikationer, der er fastsat i en anden medlemsstat end værtsmedlemsstaten, adgang til et lovreguleret erhverv, skal bestemmelsen fortolkes strengt (jf. analogt Küglerdommen, præmis 28). Det må følgelig lægges til grund, at artikel 3, sidste stykke, i direktiv 92/51 kun sigter til varigheden af den postgymnasiale uddannelse, og at praktikantperioden ikke kan indgå i beregningen af den minimumsvarighed på fire år, der udgør en af betingelserne for at bringe denne undtagelse i anvendelse.

65 Hvad angår muligheden for at betinge anerkendelse af en erhvervsmæssig kvalifikation af, at ansøgeren først har opfyldt udligningsforanstaltninger som omhandlet i artikel 4 i direktiv 92/51, fremgår det af denne doms præmis 63, at når en medlemsstat ikke har opfyldt sin forpligtelse til at gennemføre direktivbestemmelser i national ret, kan den ikke kræve af borgerne, at de opfylder forpligtelser, der er fastsat i disse bestemmelser. Delstaten Baden-Württemberg kan således ikke afvise at anerkende ligeværdigheden af det eksamensbevis, som sagsøgeren i hovedsagen er i besiddelse af, under henvisning til en eventuel forpligtelse for den pågældende til først at gennemgå udligningsforanstaltninger.

66 Det bemærkes desuden, at værtsmedlemsstatens kompetente myndighed ikke har pålagt Ingeborg Beuttenmüller at gennemgå nogen af de udligningsforanstaltninger, der er omhandlet i artikel 4 i direktiv 92/51. Som det allerede er blevet fastslået i denne doms præmis 56 for så vidt angår artikel 4 i direktiv 89/48, er der under disse omstændigheder ikke anledning for Domstolen til at udtale sig om fortolkningen af den tilsvarende bestemmelse i direktiv 92/51.

67 Henset til samtlige ovenstående bemærkninger skal andet, femte og sjette spørgsmål besvares med, at når der ikke er vedtaget gennemførelsesforanstaltninger inden for den frist, der er fastsat i artikel 17, stk. 1, første afsnit, i direktiv 92/51, kan en statsborger i en medlemsstat påberåbe sig dette direktivs artikel 3, litra a), for i værtsmedlemsstaten at få anerkendt en kvalifikation til erhvervet som lærer som den, der er opnået i Østrig på grundlag af en uddannelse af to års varighed. Under omstændigheder som dem, der foreligger i hovedsagen, er denne mulighed hverken udelukket som følge af anvendelsen af den undtagelse, der er omhandlet i direktivets artikel 3, sidste stykke, eller betinget af, at ansøgeren på forhånd opfylder udligningsforanstaltninger som omhandlet i samme direktivs artikel 4.

Sagens omkostninger

68 De udgifter, der er afholdt af den østrigske regering og af Kommissionen, som har afgivet indlæg for Domstolen, kan ikke erstattes. Da sagens behandling i forhold til hovedsagens parter udgør et led i den sag, der verserer for den nationale ret, tilkommer det denne at træffe afgørelse om sagens omkostninger.

På grundlag af disse præmisser

kender

DOMSTOLEN (Femte Afdeling)

vedrørende de spørgsmål, der er forelagt af Verwaltungsgericht Stuttgart ved kendelse af 5. marts 2002, for ret:

1) Artikel 1, litra a), andet afsnit, i Rådets direktiv 89/48/EØF af 21. december 1988 om indførelse af en generel ordning for gensidig anerkendelse af eksamensbeviser for erhvervskompetencegivende videregående uddannelser af mindst tre års varighed skal fortolkes således, at den kvalifikation til at udøve erhvervet som lærer, som tidligere kunne opnås på grundlag af en toårig uddannelse i Østrig, er ligestillet med et eksamensbevis i den forstand, hvori udtrykket er anvendt i bestemmelsens første afsnit, når denne medlemsstats kompetente myndigheder attesterer, at det efter en toårig uddannelse opnåede eksamensbevis anses for sidestillet med det eksamensbevis, der på nuværende tidspunkt opnås efter en treårig uddannelse, og som i nævnte medlemsstat giver den pågældende samme rettigheder for så vidt angår adgangen til eller udøvelsen af erhvervet som lærer. Det tilkommer den nationale ret at afgøre, om den sidste betingelse i artikel 1, litra a), andet afsnit, henset til de beviser, som den pågældende har fremlagt i overensstemmelse med samme direktivs artikel 8, stk. 1, samt henset til de nationale bestemmelser, der er afgørende for vurderingen af sådanne elementer, skal anses for at være opfyldt i hovedsagen. Denne betingelse vedrører retten til at udøve et lovreguleret erhverv og ikke aflønningen og de øvrige arbejdsvilkår, der gælder i den medlemsstat, der anerkender, at en gammel uddannelse og en ny uddannelse er ligeværdige.

2) Artikel 3, litra a), i direktiv 89/48 kan påberåbes af en statsborger i en medlemsstat over for nationale bestemmelser, der ikke er i overensstemmelse med direktivet. Direktivet er til hinder for sådanne bestemmelser, når det i henhold til dem er en ufravigelig betingelse for at anerkende en kvalifikation til erhvervet som lærer, der er erhvervet eller anerkendt i anden medlemsstat end værtsmedlemsstaten, at den uddannelse, der er opnået ved en højere læreanstalt, mindst har en varighed på tre år og mindst omfatter to af de fag, der indgår i pensum på læreruddannelsen i værtsmedlemsstaten.

3) Når der ikke er vedtaget gennemførelsesforanstaltninger inden for den frist, der er fastsat i artikel 17, stk. 1, første afsnit, i Rådets direktiv 92/51/EØF af 18. juni 1992 om anden generelle ordning for anerkendelse af erhvervsuddannelser til supplering af direktiv 89/48, kan en statsborger i en medlemsstat påberåbe sig dette direktivs artikel 3, litra a), for i værtsmedlemsstaten at få anerkendt en kvalifikation til erhvervet som lærer som den, der er opnået i Østrig på grundlag af en uddannelse af to års varighed. Under omstændigheder som dem, der foreligger i hovedsagen, er denne mulighed hverken udelukket som følge af anvendelsen af den undtagelse, der er omhandlet i direktivets artikel 3, sidste stykke, eller betinget af, at ansøgeren på forhånd opfylder udligningsforanstaltninger som omhandlet i samme direktivs artikel 4.

Jann Timmermans Rosas

La Pergola von Bahr

Afsagt i offentligt retsmøde i Luxembourg den 29. april 2004.

R. Grass V. Skouris

Justitssekretær Præsident